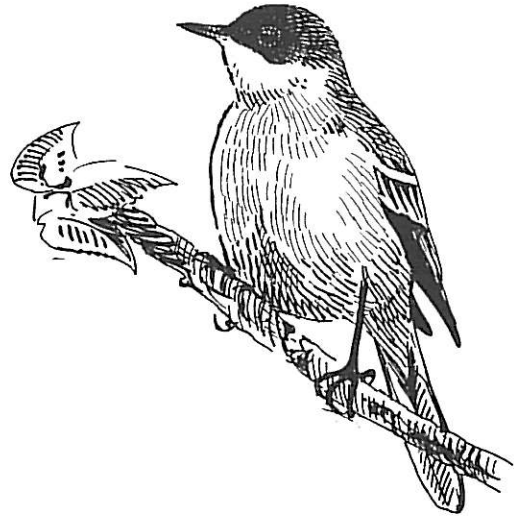

Gulerle *Motacilla flava*

Global utbredelse

Gulerla er utbredt over det meste av den palearktiske region og i Alaska. Gulerla er imidlertid ikke geografisk ensartet, men viser stor variasjon mht. utseende innen sitt vidstrakte utbredelsesområde. Dette kommer først og fremst til uttrykk i hannenes hodefarger i hekketida, og har ført til at det har blitt vanlig akseptert å dele gulerlene i to grupper: De gulhodete i *lutea*-komplekset og alle andre underarter i *flava*-komplekset. Noen forskere betrakter også disse to grupper som to forskjellige arter. For øvrig er det beskrevet minst 13 ulike underarter av gulerle (bl.a. Smith 1950).

Norsk utbredelse og habitatvalg

Det er kjent tre hekkende underarter av gulerle i Norge; såerle *Motacilla flava thunbergi*, sørlig gulerle *M.f. flava* og engelsk gulerle *M.f. flavissima*.

Såerla er den langt vanligste hekkefuglen av disse, både når det gjelder bestandsstørrelse og utbredelse. Den hekker i indre og høyereliggende strøk av Østlandet, Trøndelag og i Nord-Norge, og den foretrekker bjørkebeltet i fjellet. Den finnes også i barskogområder nordpå og dessuten i høyereliggende, åpen barskog — ofte i myrområder — i Trøndelag og på Østlandet. Manglende registreringer i nordlige deler av Hedmark og i indre strøk av Nord-Norge henger nok sammen med mangelfulle Atlas-undersøkelser i disse områder. Artens utbredelsesgrense mot vest er svært markert, og på det meste av Vestlandet er såerla så godt som helt fraværende. Man har tidligere hatt lite håndfaste data om såerlas forekomst i denne landsdelen, se bl.a. Haftorn (1971).

Sørlig og engelsk gulerle har helt andre habitatkrav enn såerla, og finnes således i en kystnær bestand hovedsakelig fra Østfold til Rogaland. Hovedbestanden av disse underarter ser ut til å finnes i området fra Lista til Jæren, dessuten har ytre deler av Østfold en livskraftig bestand av sørlig gulerle. Begge underartene foretrekker åpent landskap, gjerne dyrket mark og beiteområder i nærheten av våtmarker. De krever også småbusker, gjerder o.l. ved reiret. Dessuten vil disse gulerlene ofte ha åpent vann i nærheten av hekkeområdet, gjerne stilleflytende elver, noe som også er kjent fra England (Smith 1950). Typisk nok var det meste av bestanden i Rogaland på 1970-tallet knyttet til nedre deler av de større vassdragene på Jæren, i Eigersund og Sokndal (Paulsen 1978, 1979).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

I nordlige deler av Sverige og Finland har såerla økt i utbredelse de siste tiår. Hvorvidt dette også gjelder for vårt land er usikkert, da nærmere undersøkelser mangler. Imidlertid får en inntrykk av at bestanden av såerla i det minste er noenlunde stabil, og at den kan være tildels tallrik i egne biotoper.

Sørlig og engelsk gulerle har derimot begge hatt en tydelig tilbakegang i Norge, både når det gjelder bestandsstørrelse og utbredelse. Dette er visstnok også tilfelle i de fleste land rundt Nordsjøen, der disse underarter hekker. Det ser ut for at den sørlige gulerla forsvant helt fra Vestfold i slutten av 1970-åra, og

også i Østfold har den hatt en klar nedgang i løpet av de siste 20-30 år, slik at bestanden der for tiden neppe er over 30 par (M. Viker pers. medd.). I de kjente hekkeområder på Lista har det i perioden 1988-91 hekket 2-4 par engelsk gulerle og 4-7 par sørlig (K. Olsen pers. medd., Gustad 1992), mens det i 1976-77 var nærmere 20 par til sammen (Paulsen 1979). I Rogaland tyder nyere undersøkelser også på sterk tilbakegang for begge underarter. Gulerlene ser ut til å være forsvunnet fra Eigersund, og tall fra Sokndal viser at bestanden av engelsk gulerle her har gått ned fra over 10 par i slutten av 1970-åra til kun 1-3 par de siste 3 år. På Jæren er utviklingen noe mer uvisst, men samlet sett ser det ut til at bestanden av engelsk og sørlig gulerle i Rogaland nå kan være bare ca. 1/3 av bestanden i slutten av 70-åra (Paulsen 1993). For hele landet skulle et bestandsestimert for sørlig gulerle gi mellom 50 og 100 par, mens det sannsynligvis er under 20 par av den engelske.

Bestandsnedgangen kan skyldes flere forhold, men habitatforandringer antas å ha stor betydning for disse underarter, med særlig vekt på endrede driftsmåter i jordbruks- og kulturlandskapet i hekkeområdene. Tilbakegangen på Lista kan både skyldes økende tilgroing av myrer, særlig pga. mindre beiting, men også at flere av de beste sump- og myrområder for arten er blitt tørrlagt og oppdyrket (K. Olsen pers. medd.). Fulldyrking av områder med tuet vegetasjon, gammelt gras o.l., som gulerla ofte foretrekker som hekkeplass, har sannsynligvis ført til at den i Sokndal nå oftere legger reiret i kultureng. Reir av engelsk gulerle har dermed flere ganger blitt ødelagt av siloslåtten i juni.

Hekkebiologi

Gulerlene ankommer landet vårt i løpet av mai. Tidspunktet for egglegging faller nokså likt for alle underarter; i månedsskiftet mai/juni, et par uker seinere hos såerlene i fjellet og lengst nord i landet.

Rugetiden er 11-13 døgn, og ungene ligger i reiret omtrent like lang tid etter klekking. De er imidlertid ikke flygedyktige før etter 16-17 døgn og mates av foreldrene lenge etter at de har forlatt reiret.

Trekkforhold

Gulerla er en utpreget trekkfugl som forlater landet oftest i løpet av september. Arten overvinter hovedsakelig i gressområder og på savannen i tropisk Afrika, selv om dette ikke er stadfestet for norske fugler. Nøyaktig vinterkvarter for de ulike underarter er heller ikke helt klarlagt.

Bjørn Erik Paulsen

Gulerle *Motacilla flava*

577 ● Konstatert hekking

366 ● Sannsynlig hekking

145 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

